

a III. tanács (III. 1787 1934., 1934. VI. 26-án, JH. 1934. 790.), hogy bár a férj joghatályosan mondhatott le, közokirati alak nélkül is, a vállalt tartásdíj mérséklése iránt a Pp. 413. §-ához képest a jövőben megnyiltható jogáról, mindamellett ha ez a lemondás — mint rendesen — azon az alapos feltevésen nyugodott, hogy a férj jövedelme állandó marad: e feltevés előreláthatatlan megdőlésével (közhivatalnoki nyugdíj leszállításával) a lemondás hatálya is megdőlhét. Frappáns példája a nehézség és a megoldás annak, mennyivel igazságosabb eredményekhez vezetnek a felek véglegeset célzó szerződéseinél a gyámkodni kényszerülő törvény és judikatura, amelyek megtalálják a módot arra, hogy a jogi helyzet is megfelelően átalakulhasson, amikor tempora mutantur... b. gy.

A kereskedelmi kötelezőjegy (bon) elévülése. A forgalom növekedésével, az ügyletek gyakoribb voltával együtt jár az elévülési időnek célszerűségi okokból való megrövidítésének követelménye. Mikor az egyes emberek életében nagyobb jelentőségű, rendszerint ingatlanra vonatkozó egynéhány ügylet fordult elő, nem számítva a kisebb és azonnal lebonyolításra kerülő, szükségleti cikkekre vonatkozó kézen-közön teljesítendő adásvételi és csereügyleteket, melyekből utólagos igények nem származtak, akkor helyénvaló volt a 32 éves elévülési idő. Az elévülés nem az anyagi igazság, hanem tisztán a gyakorlati célszerűség intézménye, sőt az anyagi igazsággal mindig ellenkezik és akinek igényét a bíróság elévülés okából utasítja el, annak mindig az az érzése, hogy vele valami igazságtalanság történt. De minél bonyolultabb a forgalmi élet, minél gyakoribbak az ügyletek az egyes ember életében, mikor kereskedők, de gazdák is szinte naponta kötnek ügyleteket, akkor az egyes embert állandó zaklatásnak tenné ki, ha régi, már elfelejtett ügyletek alapján igényeket támasztának ellene, amelyeket már rég lezártak hitt és a vonatkozó írásos bizonyítékokat kiselejtezte, az esetleges tanúk pedig már az ügyre nem emlékeznek.

Ujabb törvények, különösen a forgalmi ügyletek terén, sok rövid elévülési időt teremtettek egyes igényekre nézve. Még fontosabb a rövid elévülési idő az értékpapiroknál, amelyek rendszerint jogcím nélküli papirok, tehát a mindenkori alperes kénytelen az értékpapírnak felmutatása esetén bizonyítani, hogy a papírban megtestesített követelés megszűnt. A jogcím nélküli igényeknél a jogosított részére nyújtott könnyítésekkel, a bizonyítási tehernek alperesre való áthárításával szükségyszerűleg együtt jár az elévülési idő rövideége.

A kereskedelmi törvény tervezetének tárgyalására kiküldött szakbizottság jegyzőkönyveiből kitűnik, hogy abban az időben a kereskedelmi utalvány és kötelezőjegy jogi szabályai még nem voltak a jogtudomány által feldolgozva és a tervezetbe csak azért került bele az a néhány szakasz, melyet a törvény végleges szövegébe is átvett, mert a bizottság helyesen azon a véleményen volt, hogy a kereskedelmi utalvány és kötelezőjegy a forgalomnak használható eszközévé vált és így a

törvénynek is tudomást kell róla vennie, a részletes jogi elvek kiképzését a gyakorlatra bízta. A bizottság tárgyalásai során vette fel pótlólag a K. T. 298. §-át, mely a váltótörvénynek egyes rendelkezéseit a kereskedelmi utalványra is kiterjeszti, mert úgy látta, hogy ezzel a gyakorlat számára bizonyos pozitív szabályokat ad. Voltak ez ellen a kiterjesztés ellen a bizottságban aggályok (l. Kilényi Hugó: A kereskedelmi törvényjavaslat jegyzőkönyvei, Bpest, 1875.), mert sokan a váltójogi szigornak alkalmazását erre a majdnem formátlan és elméletileg nem megalapozott értékpapírra veszélyesnek tartották. A kötelezőjegyet mindig az utalvánnyal együtt említik, de magáról a kötelezőjegyről szó és vita nem is volt. A bizottság által felvett K. T. 298. §-a a kötelezőjegyről nem beszél és ennek folytán van olyan kúriai döntés (K. 1117/1911.), mely a törvény szóhangzatára támaszkodva a kötelezőjegy (bon) elévülésére az általános magánjogi 32 éves elévülési időt véli alkalmazhatónak és tudtommal ez az alsóbb bíróságok gyakorlata is. Ezzel szemben két régebbi kúriai döntés (K. 1260/1898., 269/1897.) a kötelezőjegyre értelmezés útján a K. T. 298. §-a alapján a váltójogi elévülést alkalmazza és ez a magyar jogi tankönyveknek egyértelmű álláspontja is. Nézetem szerint úgy a törvény értelmezése, mint a célszerűség is a kötelezőjegynek váltójogi elévülése mellett szól.

Abból, hogy a bizottsági tárgyalások során a kötelezőjegyről külön szó nem esett, az volt az oka, hogy a kötelezőjegyet mintegy az utalvány egy fájának tekintették, mely olyan viszonyban van a kereskedelmi utalvánnyal, mint a saját váltó az idegen váltóval. Staub kommentárja szerint is a bon „egy váltóhoz hasonló forgalomra szánt hitelpapír”. (III. kötet 488., 1926-os kiadás.) Nagy Ferenc szerint: (A magyar keresk. jog tankönyve, 1913. II. kötet, 126. old.) „Valamint a kereskedelmi utalványok az idegen váltóval, azonképen a kötelezőjegyek a saját váltóval állanak rokonságban... Általában, ami a keresk. utalványokra áll, a kötelezőjegyekre is megfelelően alkalmazandó, nevezetesen amennyiben a keresk. utalványok a váltótörvény intézkedései alá esnek, ezek a kötelezőjegyekre is megfelelően kiterjesztendők. A jegyzetben említi külön, hogy a kötelezőjegyek a váltójogi elévülés alá esnek. Hasonlóan dr. Kuncz Ödön (A magyar keresk. jog vázlata, II. kiadás, 1929., II. kötet 254—6. oldal) és külön hangsúlyozza, hogy a K. T. 298. §-ának a váltótörvényre való intézkedései bár a törvény szövege csak a kereskedelmi utalványokat említi, természetesen a kötelezőjegyre is állanak, tehát az elévülési idő is. Bozóky Géza dr. szerint (Magyar kereskedelmi jog, 1929., II. kötet, 182. old.) a kötelezőjegy a keresk. utalvány egy faja, önmagára szóló utalvány, szintén említi a saját és idegen váltó analógiáját és kiemeli, hogy a K. T. 298. §-ának intézkedései a kötelezőjegyre is állanak.

A bírói gyakorlat nem vonta kétségbe, hogy a fizetés végetti bemutatásra, a fizetésre stb. vonatkozó váltójogi rendelkezések megfelelően állanak a kötelezőjegyre. „A kötelezőjegy fizetés végetti bemutatásának elmulasztása esetén az adós késedelembe

nem esett." (K. 1260/1898.) Miért merült fel éppen kétely az elévülés kérdésében, holott a rövid elévülési időt súlyos célszerűségi okok is követelik. Ne feledjük el, hogy a bon az egyik legkevésbé formához kötött és mégis rendszerint jogcímnélküli értékpapír (lehet jogcímes is!) forgatható is, ha rendelkezésre szól, üres forgatmánnyal is átruházható és így, amennyiben a magánjogi elévülés szabályai állanak, úgy nemcsak a kiállító elleni, hanem a visszkereseti igény is 32 év alatt évülne el. Nincs semmi ok, hogy ilyen formához alig kötött, jogcímnélküli papír alapján alperest 32 évig szorítsuk védekezésre és reá hárítsuk a bizonyítás terhét. Ha a jogtudomány egybehangzóan így vélekedik és a K. T. 298. §-át így értelmezi, nincs indokoltsága annak, hogy a gyakorlat a törvény szóhangzata alapján, mely csak az akkori tisztázatlan jogelmélet következménye volt, olyan gyakorlatot folytasson, mely a célszerűséggel is ellenkezik.

A kereskedelmi kötelezőjegy jogi gyakorlata egyébként is igen kialakulatlan és ingadozó. Más alkalommal még egy-két vitás kérdésre visszatérek. A bon oly gyakori eszköze a forgalomnak, hogy a jogbizonytalanság e téren igen káros.

Hj. Dr. Szigeti László.

A váltójogi egyetemlegesség problémája. A V. T. 49. §-ában foglaltak szerint a *váltóbirtokos jogosítva* van keresetét, illetőleg visszkeresetét valamennyi váltókötelezett, vagy a váltókötelezettek bármelyike vagy többje ellen szabad választása szerint intézni anélkül, hogy a be nem perelték ellen követelési jogát elvesztené. Nagy Ferenc a most érintett ú. n. váltakoztatási jogot és ugró visszkeresetet is a váltói kötelezettség egyetemleges természetére vezeti vissza, amelynek szerinte csak kiegészítése a tv. 91. §-ában foglalt „folytatólagos megállapítás”, amely szerint „a váltókibocsátó, forgató, elfogadó és kezes a váltó minden birtokosa irányában egyetemlegesen vannak kötelezve. Ezen egyetemleges kötelezettség kiterjed mindenre, amit a váltóbirtokos a váltókötelezettség nem teljesítése miatt követelni jogosítva van”. (V. T. 91. §.)

A törvény fenti rendelkezése ellenére is azt látjuk, hogy a váltói kötelezettségek oly sajátossággal bírnak, amely sajátosságok sehogyszem egyeztethetők össze a kötelmek egyetemleges természetével, legalább is nem annyira, hogy a fenti törvényes szabályt feltétel nélkül elfogadhatnánk.

Pl. Más természetű és tartalmú az elfogadó fizetési ígérete, mint pl. a kibocsátó és forgató fizetési ígérete. Az egyenes váltóadó elfogadó, a saját fizetését igéri kötelezően és pedig a váltóösszeg erejéig s ez az ígérete feltétlen. Addig a visszkeresetileg kötelezett kibocsátó és forgatók nem a saját, hanem az intézvénnyezett fizetését ígéri, azonban nem feltétlenül, csak az esetre; ha a lejáratkor a főadósként szereplő elfogadó nem fizetne. Fizetési ígéletük a visszkereseti összegre irányul.